

השגת גבול

[ב]

מקורות

ארור מסיג גבול רעהו ואמר כל העם אמן. (דברים פרק כז, יז)

עיקר הפסוק מיירי כפשוטו בגזול או גונב קרקע של חברו בא"י ע"י שמזיז הגבול בינו להשכן שלו. וז"ל הרמב"ם (גניבה ז, א) המסיג גבול רעהו והכניס מתחום חברו בתוך תחום שלו אפילו מלוא אצבע, אם בחזקה עשה הרי זה גזולן ואם הסיג בסתר הרי זה גנב, ואם בארץ ישראל הסיג הגבול הרי זה עובר בשני לאוין בלאו של גניבה או של גזילה ובלאו של לא תסיג גבול רעך, ואין חייבין בלאו זה אלא בארץ ישראל שנ' (דברים יט, יד) בנחלתך אשר תנחל.

יורד לחייו

אבל מורגלא בפומיה דאינשי לקרות משיג גבול למי שיורד לאומנתו של חברו, כגון שפותח חנות ליד חנותו של חברו וכו', ובפשטות אין זה אלא ביטוי בעלמא. וכן כתב להדיא בשו"ת רדב"ז (ח"ד סימן נד) וז"ל מורגלא בפומייהו דאינשי דקורין לכיוצא בזה השגת גבול, ולפי זה קאי בארור דכתיב ארור מסיג גבול רעהו, אבל לפי האמת קרא לאו בהכי משתעי, אלא במסיג גבול קרקעו של חברו ומרחיב את גבולו, ולעבור עליו בשני לאוין אם הוא בארץ ישראל, ואין כאן מקום להאריך בזה.

שיטת הרוקה

אבל עי' בשו"ת מהרש"ל (סימן פט) שמסופק בדבר וכתב על מי שמקפח פרנסת חברו שדינא הוא דמעכב עליו, והוא בכלל רשע כמו עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה, ואפשר שהוא נמי בכלל ארור, כמו שכתב הרוקה כל המקפח מחייתו של חברו הוא בכלל ארור מסיג גבול רעהו. אבל עי"ש שכתב שרבים תמהו על דבר זה, הלא הלאו דלא תסיג גבול כו' איירי בגזול תחומו ובא"י, ועובר אף על לא תגזול וכמו שהביא הסמ"ג.

ועי' בשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' עט) שחושש לדברי הרוקה, וז"ל והוה גזלן גמור כמ"ש רוקח, דמייתי יש"ש, ואין לך גזלן כמותו ואם לא ישמע לקול מורהו, יש להבדילו ולנדותו עד שיתן עוותיהו.

וכ"כ תלמידו בשו"ת מהר"ם שי"ק (סימן שיב שיג) בנוגע לרב אחד שבא לעיר שהיה להם כבר רב ומורה הוראה לנהוג ברבנות, שהוא בכלל ארור משיג גבול רעהו, ועל כן האיש אשר יעשה בזדון לילך להשיג גבול הרב אין לסמוך עליו בגיטין וחליצות ולא בשום הוראה, ע"ש. וכתב מכתב חריף מאוד להדיין שרצו להביאו אליהם, וז"ל הנה זה כמה שבועות אשר כתבתי למעלתו שלא יהי מחזיק במחלוקת שלא יבוא לבערסאז לדיין, ואפילו אם ירצו בו הקהל אם הרב הגאון הגדול דשם אינו רוצה, ואסור להשיג גבולו, וכבר נאמר לאו מפורש לא תסיג גבול רעך, וגם כתיב ארור מסיג גבול רעהו, ובארור בו שבועה וחרם או קללה ח"ו, למה יעמיס כזה על נפשו, והבוטח בה' חסד יסובבנו וישלח פרנסתו בהיתר ולא באיסור, וכבר הארכתי במק"א שהוא עון פלילי. ועתה אני שמעתי שמעלתו מוכן לנסוע לבערסאז בלי שום שאלה ושום הסכמת תלמידי חכמים וגאוני הדור, וכאילו כל דאלים גבר, ואני לא האמנתי עליו שיעשה כזאת, ואני מתרה בו עוד הפעם שחלילה וחס לא יסיג גבול הרב הגאון דבערסאז, ואם לא ישמע לדברים האלה אזי יאסרו הרבנים הגדולים הוראתו, וכדאי בזיון וקצף.

השגת גבול בב"ג

בשו"ת הרמ"א (סי' י) דן על העובדא שהגר"מ פאדווה הדפיס ספר משנה תורה להרמב"ם, והשקיע המון כסף כדי שיצא מהדורה מהודרת בלי שום טעויות, והיה שם מדפיס אחד גוי שהיה לו טענות על מהר"מ על שלא הדפיס את הרמב"ם בבית הדפוס שלו, וכדי לנקום בו הדפיס גם הוא מהדורה של הרמב"ם שהיא דומה למה שמהר"מ הדפיס, אלא שמכר את זה בפחות כסף כדי שכולם יקחו אצלו.

דינים בב"נ

הרמ"א דן שם ארבע סיבות למה אסור לקנות מהגוי במקום לקנות מהר"מ פאדווה, והראשון הוא האיסור של "השגת גבול". ועי"ש שבתחילה דן האם ב"נ מחויב בדינים שלנו, ומביא הסוגיא דסנהדרין (נז, ב) אר"י שבע מצות נצטוו בני נח, דאמר קרא ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל (בראשית ב, טז) ויצו אלו הדינים, וכן הוא אומר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' (שם יח, יט) וכו'. כי אתא רבי יצחק תני איפכא, ויצו זו ע"ז אלהים זה דינים, בשלמא אלהים זה דינים דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים וכו'. וכתב הרמ"א שהנ"מ בין ר"י לרבי יצחק הוא, האם ב"נ מחויב בדינים שלנו, או שמחויבים שיהיה להם איזשהו מערכת דינים. שאם נלמד מ"כ ידעתי למען אשר יצוה"א אז אינם חייבים בדינים שלנו, שאצל אברהם לא מדובר בדינים שלנו, שעדיין לא ניתנה התורה, ולא היה לאברהם דינים אלו שניתנו לנו בסיני.

[ואף על גב דדרשינן (יומא כה, ב) עקב אשר שמע אברהם בקולי מלמד ששמר אברהם אפילו עירוב תבשילין, אם כן משמע מינה שהיה נוהג כפי התורה והמצוה אפילו מצוה מדרבנן. מכל מקום נוכל לומר אם הוא שמר אנשי ביתו לא שמרו, רק החק הנימוסי הנמסר להם, דהיינו ז' מצות בני נח. **דמי לנו גדול מאדוננו אבינו יעקב ע"ה אשר נשא שתי אחיות**. אלא ע"כ צריכין אנו להודות ולומר כי הכתוב שאמר למען אשר יצוה וגו' לא קאי רק אאותן שבע מצות של בני נח].

אבל אם נלמד מהמלה "אלהים" כדכתיב "ונקרב בעה"ב אל אלהים", אז חייבים בדינים שלנו. ועי"ש שמוכיח שהלכה כרבי יצחק, א"כ יוצא שחייבים בדינים שלנו. וע"פ שהרמב"ם פסק בהלכות מלכים שאין מצווין לדון רק בשבע מצות שלהן, מכל מקום באותן מצות מחויבין לדון בדין ישראל ומאחר **שהנדון שלפנינו שהוא הגזל**, הוא אחד משבע מצוות שלהן, צריכים הם ללכת אחר דינינו. ומכאן מוכיח החת"ס שס"ל להרמ"א שאיסור "השגת גבול" הוא מן התורה, דאם אינו אלא מדרבנן למה אסור בב"נ.

את אשת רעהו לא טימא

עוד מקור מצינו במסכת סנהדרין (פא, א) "ואת אשת רעהו לא טמא", שלא ירד לאומנות חבירו. עפ"י דברי חז"ל אלה מסביר מהרי"ט (קידושין נט, א) הובא בשו"ת חת"ס (חו"מ סימן עט) מנא לן לחכמים לקרות ל"עני המהפך בחררה" **רשע**, ולא רק עבריין ככל העובר על דברי חכמים, אלא משום דכתיב בסוף הפסוק "צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה", ש"מ רשע מקרי.

עוד רצו להוכיח מכאן שאין איסור של יורד לאומנתו של חבירו בגוי, משום דכתיב "רעהו" ולא גוי. וצ"ל שהחת"ס הבין דשם מיירי באופן שאינו אסור מעיקר הדין, אלא ממדת חסידות ואז אה"נ אין ענין כשאינו "רעהו".

בא דוד והעמידן על י"א

ובמכות (כד, א) כתוב שתרי"ג מצוות נאמרו לו למשה, ובא דוד והעמידן על אחת עשרה, דכתיב (תהלים ט"ו) מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך, הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו, לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וכו' וחז"ל דורשין מכאן י"א מצוות, ועה"פ לא עשה לרעהו רע אומרים דהיינו שלא ירד לאומנות חבירו.

בשו"ת חו"י (סי' מג) מוכיח מסוגיא דמכות שכל הענין של יורד לאומנתו של חבירו אינו אלא מדת חסידות, שהרי מפרש שם כולי במילי דחסידות אשר אין בהם נדנדוד עבירה, ובתוך הבאים לא עשה לרעהו רעה שלא ירד לאומנות חבירו, מכלל דשרי, ורק לצנועין והפרושים יפרשו מזה.

אבל בשו"ת חת"ס (חו"מ סי' סא) חולק עליו וכתב דאדרבה משם מוכח שיש כאן איסור חמור, שהרי כתוב שתרי"ג נאמרו בסיני, ובא דוד והעמידן על י"א, ופירש"י שתחלה היו צדיקים כ"כ והיו יכולים לקבל עליהם עול מצות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כ"כ, ואם באו לשמור כולם אין לך אדם שזוכה, ובא דוד והעמידן על י"א שיזכו אם יקיימו עכ"ל, א"כ מבואר שאלו הי"א הם החמורים שבתרי"ג אשר א"א בלעדן, לכן החליף התרי"ג בהם, והלואי וישמענו. וא"כ פשוט כשם שבהתרי"ג אם

יעבור בזדון על א' מהנה רשע ועבריין מקרי, ה"ה ומכ"ש בעברו על א' מהנה הי"א, ובתוכם לא ירד לאומנותו של חברו, ש"מ דאיסורא איכא ורשע נמי הוה.

עוד רצה להוכיח ממאי דאמרינן בפ' איזהו נשך (עא, א) הקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו, ופירש"י שמותר לו לירד לאומנותו. ובס' שיטה מקובצת נותן טעמא בשם ר' יהונתן (מלוניל) שהוא גרם לו שלא ירחמו עליו בני עירו שהרי פרסמו לרשע, ע"כ ירד לאומנותו גם הוא, מבואר להדיא דבלא"ה איסורא איכא.

[ב]

באיזה אופן אסור

עני המהפך אחר חררה

הגמ' (קידושין נט, א) מביא סיפור שרב גידל הוה מהפיך בההיא ארעא, (שהיה משתדל לקנות קרקע מסוים), אזל רבי אבא זבנה, אזל רב גידל קבליה (התלונן) לרבי זירא, אזל רבי זירא וקבליה לרב יצחק נפחא, אמר ליה המתן עד שיעלה אצלנו לרגל, כי סליק אשכחיה אמר ליה עני מהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו מאי, אמר ליה נקרא רשע, ואלא מר מאי טעמא עבד הכי, א"ל לא הוה ידענא, השתא נמי ניתבה ניהליה מר, א"ל זבוני לא מזבנינא לה דארעא קמייתא היא ולא מסמנא מילתא, (אינו סימן טוב למכור הקרקע הראשון שקנה) אי בעי במתנה נישקליה, רב גידל לא נחית לה דכתיב (משלי טו) "ושונא מתנות יחיה", רבי אבא לא נחית לה משום דהפיך בה רב גידל, לא מר נחית לה ולא מר נחית לה ומיתקריא ארעא דרבנן.

הפקר או מכר

ונחלקו רש"י ותוס', לפי רש"י מיירי אפילו עני המחזר אחרי חררה של הפקר, או שיתננה לו בעל הבית, ובא אחר ולקחו מקרי רשע. אבל תוספות (שם) מקשים על רש"י מהא דתנן בשנים אוחזין (ב"מ י, א) ראה את המציאה ונפל לו עליה או שפירש טליתו עליה, ובא אחר ונטלה הרי היא שלו, וכן מהא דקאמר התם (שם) מי שליקט מקצת הפאה ופירש טליתו עליה מעבירים אותו הימנה, ואמאי עני מהפך בחררה הוא. ולכן כתב ר"ת דאיסור דמהפך דנקט הכא לא שייך אלא דוקא כשרוצה העני להרויח בשכירות, או כשרוצה לקנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה, דומיא דרב גידל, ומש"ה קאמר דנקרא רשע, כי למה מחזר על זאת שטרה בה חברו ילך וישתכר במקום אחר, אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור, שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחר.

חילוק בין מציאה לפרנסה

אבל הקשה על עצמו מההיא דפרק לא יחפור (ב"ב כא, ב) דקאמר התם מרחיקין מן הדג כמלא ריצת הדג, (פרש"י צייד שנתן עיניו בדג עד שהכיר חורו, מרחיקין שאר ציידין מצודתם משם) אף על פי שהוא של הפקר, ות"ר ר"ת דהתם היינו טעמא מפני שהוא יורד לאומנתו, כי ההיא דקאמר התם (שם) האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה ואוקי בהדיה, מצי לעכובי עליה דקאמר ליה דקא פסקת לחיותאי, (דהיינו שבעל ריחיים יכול לעכב על שכינו שרוצה גם הוא להתעסק בטחינת חטיין באותו מבו, משום שיורד לאומנותו) וה"נ בההיא דמרחיקין מן הדג, מיירי שיורד לאומנתו של הדייג הראשון.

עוד כתבו שם בתוס' בשם רבינו מאיר אביו של ר"ת, דמיירי בדג מת שכן דרך הדייגים להשים במצודות דג מת, והדגים מתאספים שם סביב אותו הדג, וכיון שזה פירש מצודתו תחילה וע"י מעשה שעשה זה מתאספים שם סביב, ודאי אם היה חברו פורש הוה כאילו גוזל לו, ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר.

מלמד

ולפי"ז כתבו בתוס' שאסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביתו, כל זמן שהמלמד בביתו, שמאחר שהוא שכיר שם ילך המלמד במקום אחר להשתכר שם, אם לא שיאמר בעה"ב דאין רצונו

לעכב המלמד שלו, אבל אם שכר בעה"ב מלמד אחד יכול בע"ה אחר לשכור אותו מלמד עצמו, ואינו יכול לומר לו הבעה"ב לך ושכור מלמד אחר, שיכול לומר לו אין רצוני אלא לזה, שהרי כמדומה לי שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר.

פתיחת חנות

לגבי עיקר הנידון האם מותר לפתוח חנות היכא שיש לחבירו חנות באותו מקום, עי"ש (ב"ב כא, ב) שהגמ' מביא עוד ברייתא שכתוב, עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו, ומרחץ בצד מרחצו של חבירו, ואינו יכול למחות בידו, מפני שיכול לומר לו "אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי". וכן נפסק בשולחן ערוך (חו"מ קנו, ה) וז"ל היה שם במבוי אחד מבני אומן ולא מיחו בו, או שהיתה שם מרחץ או חנות או רחים, ובא חבירו ועשה מרחץ אחרת כנגדו, אינו יכול למונעו ולומר לו אתה פוסק חי, ואפילו היה מבני מבוי אחר, אינם יכולים למונעו, שהרי יש ביניהם אותה אומנות.

מבוי שאינו מפולש

אבל כתב המרדכי (רמז תקטז) בשם אביאסף, דהני מילי במבוי מפולש, שאע"פ שהוא פתח חנות בראש המבוי, יכולים להגיע לחנות השני מצד השני של המבוי, אבל מבוי הסתום מג' צדדין, רק בצד אחד יכנסו לו, ודר ראובן אצל סופו הסתום, ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח, שאין העובד כוכבים יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון, נראה דיכול לעכב עליו, כדבר הונא. והטעם דהא דמותר לפתוח חנות אינו אלא משום שגם חבירו יכול להתפרנס, ואינו "פוסק לחיותו", אבל אם פותח חנותו באופן שא"א להגיע לחנות השני אם לא שיעבור על חנותו, אז מקרי שלוקח ממנו כל פרנסתו ואסור.

פתיחת מסעדה בעיר שיש כבר מסעדה

בספר תשובות והנהגות (ח"א סימן ת) נשאל האם הפותח חנות או מסעדה סמוך לחנות או מסעדה של חבירו, יש בזה משום השגת גבול. ועי"ש שכתב שזה דין מפורש בשו"ע (חו"מ קנו, ה), שבן מבוי שיש לו חנות אינו יכול לעכב בעד חבירו שמאותו המבוי לפתוח חנות באותו מבוי. וכן יכול לפתוח מסעדה אף שיש כבר שם מסעדה.

לצורך מצוה

[ובסימן תתא' כתב שאפילו אם הוא מעיר אחרת מותר כיון שבעל המסעדה החדש מבטיח הידורים בעניני כשרות והשגחה מעולה, ואפילו אם יפסיק חיותו דראשון אין איסור, שעל הראשון גופא לעשות כמעשהו, ואי לא עביד הכי, הוא בעצמו אשם לאבדן פרנסתו ואין בזה איסור כלל. ובלא"ה האיסור לפתוח סמוך לחבירו לא נאמר במקום שהשני עושה בזה מצוה יותר על הראשון, עיין היטב בשו"ת חת"ס (חו"מ עט ד"ה מזה) שבמילי דמצוה שהוא גם רצון צבור הקונים יש לחזקם שלא יוזקו, וכאן במסעדה חדשה שדרגת הכשרות בה גבוהה יותר נראה שאין בזה איסור.]

לפתות לקוחות של החנות השני

אבל עי"ש שאסור ללכת ולפתות אנשים שלא יקנו בחנות חבירו אלא רק בחנותו. והטעם נראה שכל ההיתר אינו אלא משום שיכול לומר אני עושה בתוך שלי ואתה עושה בתוך שלך, אבל אם הוא מנסה לשכנע לוקחים לעזוב החנות המתחרה, מקרי שעושה בתוך של חבירו. והביא ראייה ממש"כ בב"י שם שמי שרגיל לעשות מלאכתו לאחרים כמכירי כהונה, ובא אחר ומפתה אותם שילכו אצלו אסור ע"ש. וכן בנדון דידן לפתוח חנות מותר אף שבודאי יתחרו זה עם זה ורבים יפנו עכשיו לחנות או המסעדה החדשים שרי, דכך הוא דרך מסחר ואין בזה שום עולה. רק לפתות אנשים באופן ישיר שלא ילכו לחנות שרגילים בו אינו ראוי.

הוזלת מחירים

ועי"ש שבהגהת הגרע"א מביא מתשובות לחם רב (סימן רט"ז) שמותר להקים חנות או מסעדה שהוא יותר בזול, ואין לחשוש כלל אם הוא מאותו עיר. כנראה הטעם הוא שגם השני יכול להוזיל מחירים,

כדאיאת התם (ב"ב כא, ב) שלפי רבנן מותר לחלק אגוזים לילדים כדי שיבואו לחנות שלו, משום דאמר ליה "אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי". עוד מביא משו"ת הרמ"א (סימן ט') שמותר לפתוח חנות מול חבירו אם מוכר מחירים סבירים ולא ברי היזיקא, ואפילו יבואו כל הלקוחות אל החנות החזשה ועזבו הישן עד שהראשון הוצרך לסגור אין עליו טענה.

אבל אם פתיחת החנות מתנהלת באופן שבודאי גורם היזק, כגון שמוכר במחיר הקרן או במחירים מוזלים במיוחד, עד שאי אפשר לשני להתחרות עמו אסור. אבל כתב שם דהיינו דוקא אם מוזיל את מחירי כל המוצרים, אבל אם מוזיל רק מספר מוצרים והשאר מוכר במחירים הרגילים כך שנשאר עוד מקום לפרנסה לשני אין איסור, שכן דרך הסוחרים שזה מוזיל בכמה מוצרים והשני מוזיל במוצרים אחרים ואין כאן ברי היזיקא. ולפי"ז יש לדון האם מותר לפתוח חנות כמו Walmart שמוכרים במחירים כל כך זולים, משום שהם מוכרים כמויות גדולות שמאפשר להם למכור כל כך בזול, וא"א לחנויות הקטנות להתחרות עמהם.

בית כנסת

בשו"ת מבי"ט (ח"ג סי' מח) דן על מקרה שהיה רב בית כנסת קטן "בית יעקב" ובני הקהילה השנייה היו ההולכים לפתוח לעשירים הבאים מחוץ שילכו לקהלה שלהם הגדולה, "כי לגדולתה ולראשי העם אשר בה ראוי שכל העשירים ילכו אליה", וכוננתם על נדבותיהם לרבות כיס צדקותיהם וכיס חברתם, ולהמעטי כיס צדקה "בית יעקב" אשר אינם יכולים להספיק לעניי קהלה ולבעלי תורה שבתוכם וש"צ. וכתב המבי"ט שהם יורדים לחיי עניי ק"ק בית יעקב, כי אם לא היו הולכים לפתוחם אפשר שקצתת היו באים מעצמם לבית יעקב והיה אי זה ריוח לענייהם, ומצד הדין אני אומר כי זה הוא לפחות גזל מדבריהם ודומה למפריחי יונים שהוי גזל מדבריהם, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פרק ו' מהלכות גזל).

רב או שוחט

כתב הרמ"א (יו"ד רמה, כב) שרב היושב בעירו ולומד לרבים, יכול חכם אחר לבא וללמוד גם כן שם, אפילו מקפח קצת פרנסת הראשון, כגון שהקהל קבלו הראשון עליהם לרב ונוטל פרס מהם על זה, אפילו הכי יכול השני לבא לדור שם ולהחזיק רבנות בכל דבר, כמו הראשון, אם הוא גדול וראוי לכך. אבל אם בא חכם אכסנאי לעיר, אין לו לקפח שכר הרב הדר שם לעשות חופות וקידושין וליטול השכר הבא מהם, הואיל והוא פרס הרב הדר שם, אבל מותר לעשות החופה ולתת השכר לרב הקבוע. וכן הותר לו לדון בין שני בעלי דינין שבעיר הבאים לפניו לדון, דלמא הרב שבעיר אין ממוצע להם. אבל אין לו להורות איסור והיתר, או לדרוש לנהוג שררה, באתריה דחבריה.

בשו"ת משיב דבר (ח"ב סימן ח) דן בשו"ב (שוחט ובודק) שהגיע לעיר שהיה שם כבר שו"ב, וקיפח את פרנסתו. והיה רב "צעיר" שפסק שאין כאן איסור של השגת גבול, נימוקו עמו, שהרמ"א פסק שמותר לרב ליכנס לעיר אע"פ שכבר כיהן שם רב אחר, ובחזו"מ (הנ"ל) כתוב שמי שגר באותו עיר מותר לו לפתוח חנות אע"פ שמגרע פרנסת השני. וכתב עליו הנצי"ב (בעל המשיב דבר) ש"הצעיר" מצא לב רחב לומר שאין בזה משום חכם שאסר אין חברו רשאי להתיר, שזה אינו אלא בטעה בשיקול הדעת אבל בטעה בדבר משנה רשאי. ולא די לו לעשות גאוני הדור יצ"ו לטועי בדבר משנה, אלא אף רבותינו הש"ך והגר"א טעו בדבר. דהש"ך העתיק לשון תה"ד שמתיר לקפח מקצת פרנסת הראשון, משום שעל אותו הפרס אנו בושים ובטורח למצוא היתר לרובן, ואיך נחזיק אותו כולי האי להחשיבו פרנסה ומחיה לבלתי ישיג אחר, וכתב ע"ז רבינו הש"ך ומשמע דפרס שהוא בהיתר גמור וברור אין לו לקפח כו'. ותמה ע"ז (הצעיר) שהרי השוה הרמ"א דין הרבנות לאומנות דעלמא וא"כ יכול לקפח שכר בן אומנתו אם בא גם הוא לדור שם בקביעות, ודברי מהרא"י שכתב על קבול פרס זה אנו בושים הוא רק לרווחא דמילתא, ודלא כהש"ך והגר"א שנמשך אחריו, וגם המה טעו בדבר משנה זו שמצא אותו הצעיר בחו"מ.

הנצי"ב דן שם באריכות בדברי התה"ד מהרי"ו ואו"ז (שהם המקור לדברי הרמ"א), ומסיק שע"כ סברת הרמ"א או מטעם שכתב התה"ד דמיירי שאין השני בא לקפח שום פרנסה שבהיתר, ורק פרנסה שצווחו עלה, וכך הבין הש"ך. או מטעם שכתב מהרי"ו בשם או"ז, משום שבא ללמד תורה לרבים ויש בזה משום קנאת סופרים, וכך הבין הגר"א שם (בס"ק ל"ד). והיינו דין דמיקרי דרדקי דאיאת בגמ'. והרי ברור דין זה כשמלה, דלכו"ע אם קבלו בעיר רב או שוחט אסור לקפח פרנסתם אפילו רוצה לדור בעיר, והבא

לקפח שכרו וליעשות רב או שוחט קודם שהיה ד"ת בין הרב והשו"ב עם בעלי הקהל, אינו בגדר משיג גבול לחוד, אשר אינו דין ומשפט הכתוב בתורה, אלא הוא גזלן ממש ומחטיא את הרבים להיות גזלנים, וא"כ הוא השוחט מומר לאיסור גזלה כיון שרגיל בכך שיושב וגזל בכל יום הכנסת השו"ב הקודם. ומומר לדבר אחד לשיטת הרמב"ם צריך בדיקת סכין ואין סומכין עליו, ואף על גב דלא קיי"ל הכי מכל מקום ודאי א"א למנות שוחט לרבים אם אינו בחזקת כשרות. (אבל צ"ע למה יש כאן גזל)

וכ"כ בשו"ת אבני נזר (יו"ד סימן ה) כשדן על שו"ב שהגיע לעיר שהיה שם שו"ב, ופסק לאסור, וכתב שלאחר שיבא מכתב זה לשוחט, אם ישחוט בטח תפסל שחיטתו והכלים יהיה אסורים. והשו"ב יפסל מהיות שו"ב לעולם זולת בתשובה הראויה, ועדיין אולי, ע"כ יזהר השו"ב בעצמו.

בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סימן לג) כתב שבספר בית דוד (סי' א סעי' ה) מביא חבורה שלימה של פוסקים: שו"ת בסוף שו"ע הרב (סימן ח'), שו"ת מאמר מרדכי (סימן כ'), שו"ת שו"מ (סימן י"ט), שו"ת דברי חיים (ח"א סימן ט', ח"ב סימן ב'), שו"ת בית שלמה (סימנים ט"ז - י"ח), שו"ת משיב דבר (סימן ט'), שו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סימן ב') ובס' דעת תורה (סוס"י א') בשם כמה גאו"צ, שכולם מתנבאים בסגנון אחד דאסור לשו"ב אחר לבוא בגבולו של השו"ב הקבוע ולהשיג גבולו, ואם בא אחר לגבולו לקפח פרנסתו הוא רשע, ואסור לאכול משחיטתו, ונקרא גזלן, ומוציאין ממנו שכר שחיטה שלקח כדין גזל גמור, דזהו שכירות של השו"ב.

חילוק בין שו"ב לאומנות אחר

ועי"ש שהחילוק בין רב ושוחט לשאר אומנות הוא דבשאר אומניות שאין בהם הסכמת בעלי בתים כלל, ומי שירצה לבחור זה האומן אין לו שום קפידא ותרעומות על רעהו שרוצה באומן השני, משא"כ רב ושוחט דשייך בהם הסכמת בעה"ב לראות מי הוא ההגון לפני קהל ק', להיות נסמכים עליו באיסור והיתר ועוד הרבה, מש"ה מי שרואה בחכמתו או ברצונו להיות סומך על הוראת זה הרב או על כשרות זה השוחט דוקא, ה"ז מטיל פגם בהוראת השני או בחזקת כשרות של שו"ב השני, ומקפיד על רעהו שאין דעתו נוטה לדעתו, ומזה באין לידי מחלוקת, והמחלוקת נמשל לאש, אשר פעם האש מתלקח ואינו מזיק הרבה, כי נשקעת במהרה, ויש אש מזיק הרבה ולא אמרה הון, כך הוא אש המחלוקת, פעם נשקע האש, ופעם מגיע מזה השחתת העיר, ומבדילים עצמם זה מזה, ומי גורם כ"ז, מי שהעז לבא להשיג גבול הקודם לו, ומשתדל ע"י קרוביו וכדומה למנות אותו לרב או שוחט, והנה אותו האיש אינו מחזיק במחלוקת לחוד, אלא עושה המחלוקת כדי להתחמם באש שלה, ועובר על לאו שבתורה ולא יהיה כקרח וכעדתו וגו', והכל עושה בשביל הנאת פרנסה, ומיקרי רשע דחמס, וידוע בחו"מ (סי' לד) דרשע דחמס פסול לעדות אפילו באיסור דרבנן, וא"כ הרב המשיג גבול פסול לעדות, ואיך אפשר לסמוך על הוראותיו, או על חזקת כשרות בשחיטה.

ניגון קריאת התורה

אסיים בדבר מאוד מעניין מספר חסידים (סימן שב) וז"ל לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים (דברים י"ט י"ד), שתקנו הנגונים שלא יאמר נגון של תורה לנביאים וכתובים, ושל נביאים לתורה ולכתובים, ושל כתובים לתורה ונביאים, אלא כל ניגון כמו שהוא מתוקן, שהכל הלכה למשה מסיני שנאמר (שמות י"ט י"ט) יעננו בקול.